

**TIP'İN DAĞILMASININ
1979-80 AŞAMASI
BELGELER – TANIKLIKLAR**

ORHAN SİLİER

Sosyal Tarih Yayınları
Belge-Araştırma Dizisi

© TÜSTAV İktisadi İşletmesi

Bu yapının telif hakları Orhan Yılmaz Silier ve TÜSTAV İktisadi İşletmesi'ne aittir,
izin alınmadan kullanılamaz. Bu kitaptan elde edilecek telif hakkı geliri TÜSTAV'a bağışlanmıştır.

Baskıya Hazırlık: Gönül Göner

Kapak Fotoğrafı: Türkiye İşçi Partisi II. Büyük Kongresinden, Şubat 1979;
Fotoğraf: Bülent Erdem

İstanbul Aralık 2021

ISBN: 978-605-4513-68-0

Sertifika No: 43438

TÜSTAV İktisadi İşletmesi
Meşrutiyet Mahallesi, Hacı Mansur Sokak
No: 10 A Blok Kat:3 No: 64 34363
Şişli-İstanbul
Tel: (+90) 212 237 98 92
<http://www.tustav.org>
e-posta: bilgi@tustav.org

Baskı ve Cilt:

Baskı: Pasifik Ofset (Sertifika No: 44451)
Cihangir Mah. Güvercin Cad. No: 3/1
Baha İş Merkezi A Blok Kat: 2
34310 Haramidere / İstanbul
Tel: 0212 412 17 77

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	9
GİRİŞ:	
BAZI HATIRLATMALAR VE SAPTAMALAR	31
Parti İçinde Görüş Farklılıkları Karşısında Alınan Tutum: Demokratik Merkezîyetçiliğin Sözde Kılması	39
Örgütsel Arka Plan: Parti Hukukunun, Karşılıklı Güvenin Büyük Önemi, Tasfiyeciliğin Ağır Sonuçları	63
İdeolojik-Politik Arka Plan: “Sosyalist Devrimcilik”, Günlük Parti Çalışmalarının Kitlelerden Kopukluğu	75
TİP’İN DAĞILMASININ 1979-80 AŞAMASI: ÇEŞİTLİ ALANLARDA BELGE VE BİLGİ SUNUŞLARI	95
Yalçın Küçük’ün Temsil Ettiği Politik Çizgiyle Mücadele	97
Politik Mücadele ve Örgütlenme Anlayışı: Toplumun Direnmesini, Adım Adım Örgütlenmesini Sağlayarak Güç Kazanmak	118
Kâğıt Üzerinde Değil, Yaşamda Çalışma Ekiplerine Dayanan Parti Çalışması ..	125
İdeolojik Çalışma ve Parti İçi Eğitim	134
Parti Merkez Yönetiminin Örgütlenmesindeki Aksaklık ve Yanlışlar	156
“Her Hal ve Şartta Görev Başında Olmak”	164
Yasal Muhalefet Olanaklarını Sonuna Kadar Kullanmak ve Temeli Kaybetmemek	169
İlk Yıllarda Seçimlerdeki Tutum ve Politik Strateji	171
Stratejik Açıklıkla İlgili Büyük Kongre Karar Tasarısı	185
Öteki Alanlarda Köklü Reorganizasyon Önerileri	192
Stratejik Açıklık Eksikliğinin Maliyetine Bir Örnek: Demokratikleşme İçin Plan 1978-1982	198

1 Mayıs 1979'a İlişkin Ortak ve Farklı Tutumlar	206
TSİP'le Birlik Görüşmeleri	210
TİP – TKP İlişkileri: Ortak Zemin Arayışları	214
1979 Ekim Seçim Hazırlıkları: İlk Blok Saflaşmalar	221
1979'da Alınan Kötü Seçim Sonuçlarının Yarattığı Şok ve Sağladığı Olanaklar ..	232
10. İl Temsilcileri Toplantısı: Örgüt Köklü Değişikler İstiyor	248
Tek Parti Tek Cephe Kararının Alınış Koşulları	258
Tartışmanın Ekseninden Kaydırılması: 23-24 Şubat 1980 MYK Toplantısı	262
Tek Parti – Tek Cephe'nin TİP İçin Önemi ve Partiden Tasfiye Sürecinin İşleyiş Mekanizması	271
12 Eylül'ün Habercisi Gelişmeler	275
Ankara İl Yönetimindeki Çatışmanın Azınlık Grubunu Damgalamak İçin Kullanılması	279
Tasfiyeciliğe ve Partinin Dağıtılmasına Karşı Yazılar, Öneriler	290
İstanbul İl Yönetim Kurulu Eliyle Yapılan Operasyon	294
Komplonun Önemli Bir Adımı: TİP İstanbul İl Kongresi, 15 Haziran 1980	308
İstanbul İl Kongresi'nde Olup Bitenleri Açıklayan Önemli Bir Tanıklık	313
TİP-TSİP 1980 Yılı Birlik Görüşmeleri	317
Darbeden Önceki Son Üç Ay: 16 Haziran-11 Eylül 1980	327
Yalçın Cerit'in BK ve MYK Üyeliğinden İstifası	338
Sendikal Harekette Alınacak Tavir Konusunda İkinci Ayrılık	342
III. Büyük Kongre Karar Tasarısı Taslaklarının Hazırlanması Süreci	345
Tasfiye Operasyonunun İl Örgütlerinde Uygulanışına Bir Örnek	353
Büyük Kongre Karar Taslakları: İki Örnek Metin – “Sunuş”un Reddi ve Devrim Süreci Anlayışı	358
11 Eylül 1980 MYK Toplantısı	369
“Parti Yararı Nedir?” Üzerine Boran ve Sargın Arasındaki Bir Mektuplaşmanın Tuttuğu Işık	373
12 Eylül 1980'in Hemen Sonrasındaki Haftalar ve TİP Yönetimi	382
Boran'la Sofya'da Görüşme	395
Nihat Sargın'ın Bürokratik Kışkırtma Mektubu ve TİP'ten Atılmama İlişkin Karar	401
Türkiye'deki MYK Azınlık Grubu ile İlişkiler	406
1980 Sonrası Dağılmanın MYK Azınlık Grubunda Somutlanan İlk Adımları ..	415

TKP Yönetiminin TİP Yönetimi İle ve TİP'li Muhaliflerle İlişkisi ve Birlik Anlayışı	427
TİP'in 1979-80 Dağılmasının Avrupa Kesimi	435
Aydınlarla Dayanışma Girişimi'nin Dağıtılması Örneğinde TKP-TİP Yönetimlerinin İşbirliği	452
TBKP Kuruluş Kongresi'ne İlettiğimiz Özeleştirici Talebi	460
Birleşme Kongresi Öncesindeki TİP Kongresi'nde 1975-80 Dönemine Bakış	463
1992'de TİP'i Yeniden Kurma Toplantı ve Tartışmaları	473
SONSÖZ	478
EKLER	489
EK NO 1	
Orhan Silier, "TİP'in 1961-1971 Dönemi Üzerine Bazı Tezler"	491
EK NO 2	
Orhan Silier, "TİP'in İkinci Dönemi: "Daha İyi Yenilmek" Olanaklı mıydı?" ...	497
Soğuk Savaşın Keskinleşmesinin Damgasını Vurduğu Elverişsiz Dünya Koşulları	498
Solun Toplam Desteğinin Sınırları ve Zamanlama	500
Niceliği Çok Aşan Bir Etki Gücünün Kaybedilmesi	502
Türkiye'deki Temsilci Biziz Kavgasının Yolaçtığı Çıkmaz	504
Tabanın Erimesi ve Yalnızlaşma	506
Liberal Çevrelere, CHP'ye ve Öteki Sola Karşı Sekter Bir Günlük Politika	509
Parti Bürokrasisi ve En Gerçek Parti Yöneticileri	511
Seçim Yenilgisi ve Birlik Politikasını Sindiremeyiş	512
Tek Parti – Tek Cephe Politikası ve Dağılışı	514
Kumaşı İyileştirmek, Birikimi Yaygınlaştırıp Derinleştirmek	517
EK NO 3	
İmzasız [Orhan Silier], "Bilimsel Sosyalizmin Kılavuzluğu Nedir?"	519

ÖNSÖZ

Gençlik yıllarımın çok büyük bir bölümünün, 19-36 yaş dönemimin merkezi Türkiye İşçi Partisi (TİP) oldu. Şimdi, artık üçüncü çeyrek yüzyılımı tamamlamaya yaklaşırken, bu yıllarda katıldığım mücadelenin, aslında sonraki tüm yaşamımın, arayışlarımın da eksenini oluşturmuş olduğunu daha iyi fark ediyorum. Akademik çalışma, yayıncılık, tarihçilik, arşivcilik, müzecilik, kültürel miras korumacılığı gibi alanlarda uğraştığım işlerin çoğunu da bir anlamda TİP'teki mücadelenin bir uzantısı olarak yaşadım. Hatta, o yıllarda, çalıştığım kurumlardan bahsederken, bilinçaltımın bir yansıması olarak, epeyce sıklıkla kendimi onların adları yerine “parti” sözcüğünü kullanırken yakaladığım bile oldu.

TİP’le bağında dört aşama: TİP’i dört aşamada partim olarak seçtim. Lise son sınıfta iken, bir yandan Sosyalist Kültür Derneği’nin konferanslarına, bir yandan da TİP’in toplantılarına katılır, buralarda işittiklerimi, tanıştığım kişileri birbirleriyle karşılaştırırdım. Ağabeylerim dolayısıyla evimize giren *Yön* ve *Sosyal Adalet* dergileri ise benzer bir karşılaştırmayı yazılar temelinde yapmamı sağlardı. Her iki tarafta da bulunan bazı kişiler olsa da, bu iki politik merkezin havaları farklıydı. Sosyalist Kültür Derneği ve onunla büyük ölçüde çakışan Doğan Avcıoğlu’nun yönetimindeki *Yön* çevresi düzeni eleştiriyor, ama çıkış yolu göstermeye gelince yanlış olduğunu sezdiğim kimi öneriler getiriyor, askerlere, aydınlara çok özel roller biçiyordu. Buna karşılık, TİP’in yoksul halka, geniş emekçi kitlelerin gücüne dayanma, onları örgütlenme niyeti, hayli erken yaşlarda okumaya başladığım yerli-yabancı edebiyat ve felsefe kitaplarının bende oluşturduğu bazı değerlere daha iyi uyan bir öneri idi. Böylece, matematik öğretmenimin ve yakın bir sınıf arkadaşımın da teşviki ile, TİP’e yöneldim ve üniversiteye girdikten kısa bir süre sonra da TİP’e üye oldum.

TİP’i ikinci sefer tercih durumunda kalmam gençlik hareketlerinin alabildiğine kabardığı 1968-69 döneminde, Mihri Belli yandaşlığını değil, TİP’i seçmem biçiminde oldu. 1965-66 ders yılında üniversiteye başlamamdan hemen önce ODTÜ’de öğrenci hareketi önemli bir değişim geçirmiş, Sosyalist Fikir Kulübü kurulmuş ve Toplumcu Grup ODTÜ

Öğrenci Birliği seçimlerini kazanmıştı. Ne var ki bir-iki yıl içinde – ve daha da hızlanarak 1969-70 döneminde - ODTÜ Sosyalist Fikir Kulübü'ne kazanıp, daha sonra TİP sempatisini olmasına önyak olduğumuz kişilerin neredeyse hepsi ve TİP'e birlikte katıldığımız arkadaşlarımızın büyük bir bölümü ardarda MDD'ci (Milli Demokratik Devrimci) oldular; ya parti merkezine karşı başlatılan protestolarda, kampanyalarda yer aldılar ya da TİP'ten uzaklaştılar, istifa ettiler. Ben o sırada – eski eşim Oya Köymen dolayısıyla - Mihri Belli ile hısımlık konumunda olmamın sağladığı ilişkilerle, kendisiyle tanışmış ve birkaç kere konuşmuş olmama rağmen, belki de okuduğum temel Marksist kitapların sınıfsal analiz ve kitlelilik konusunda bende yarattığı dirençle, hiç bu havaya girmedim; partiyi ve partide tanıdığım kişilere güvenimi korudum. Solcu subaylar darbesi ile gelişecek bir büyük dönüşüme olan güvensizliğim ve politik mücadeleyi sonu bilinmez maceralara girmekle değil, işçi-emekçi kitlelerde günlük, sistemli çalışmayla ilişkilendirmem bu seçimimde en büyük rolü oynadı. Bu arada, TİP Genel Merkezi'ne gidip gelirken, 1967 yazında, benden partinin Ege ve Akdeniz ilçe örgütlerini elimde bir mektupla dolaşım durumu ve istekleri rapor etmem istendiğinde, yol boyu, çeşitli Anadolu ilçelerinde karşılaştığım onlarca sakin ve kararlı partilinin bende “sosyalizm eğer kurulacaksa bu iş böyle bir çalışma ile olacak” etkisi bırakmasının da bu ısrarda büyük payı oldu. Böylece ODTÜ'de epeyce yalnız kalır, hatta zaman zaman eski arkadaşlarımız tarafından fiziksel olarak hırpalanmayı da içeren ters davranışlara uğrarken, zamanımın giderek artan bir bölümünü TİP Çankaya İlçesi'nde, Ankara İl Örgütü'nde ve Genel Merkez'de geçirmeye başladım. Daha da ötesi, gereksiz, uç bir tepki verip ODTÜ Sosyalist Fikir Kulübü'nden istifa edip öğrenci hareketiyle bağımı kopartarak, Ankara DİSK'te gönüllü işçi eğitimcisi olarak çalışmaya başladım.

Hızla gelişen tartışmalar, kamplaşmalar içinde 1970-71, benim için üçüncü bir gözden geçirme, bilanço çıkarma ve karar dönemi oldu. Artık mezun olduğum bölümde asistandım; Marksizmin Türkçeye çevrilmemiş temel kaynaklarını da okuyabiliyor, yurtdışında çıkan bazı dergileri izleyebiliyordum; ayrıca akademik literatürden ve öğretim üyeleri arasındaki tartışmalardan da beslenmeye başlamıştım. Bir ikilem içindeydim: Bir yandan yetersiz de olsa TİP'te sağlanan birikimin, her alandaki parti deneyiminin çok değerli olduğunun farkındaydım. Ancak, artık TİP'in örgütlenme, parti içi eğitim ve propaganda alanlarındaki eksiklerini, açmazlarını yakından taniyan, bunlar giderilmezse partinin başarılarını sürdüremeyeceğinin bilincinde olan bir partiliydim. Alevlenmesine bir ölçüde TİP'li aktif gençler

olarak bizim de hayli katkıda bulunduğumuz bir süreçle parti liderliğinin Aybarcılar ve Aren-Borancılar biçiminde ayrışması, birçok partili gibi, beni de bu krizden nasıl çıkılabileceği konusunda aranişaya yöneltti.

Dört-beş yıllık kısa bir partililik deneyimi ile ve tek yönlü, sorunların büyüklüğüne oranla yetersiz kalan bir okumanın sonucu olarak, dünya sosyalist sisteminin ve işçi-komünist partilerinin başarılarını abartma, çözümlü bu merkeze ve partililere daha çok benzemede arama eğilimi içindeydim. Bu eğilimin doğal sonucu olarak ve ayrıca mesleki faaliyet olarak Türkiye’de işçi eylemlerinin – dolayısıyla sol hareketin - tarihi ile uğraşmam dolayısıyla, gündemime TKP (Türkiye Komünist Partisi) geldi. Ne var ki, bazı TKP’lilerin anıları da dâhil, TKP tarihine ait okuduklarım, karşılaştığım birkaç TKP’li eski kuşak mücadeleciden dinlediklerim ve ara sıra kulak verip zar-zor dinlediğim Bizim Radyo yayınları, benim zihnimde, belki de gerçekte olduğundan da olumsuz, Türkiye’den alabildiğine kopuk, iç çatışmalarla dolu, yoldaşlık ilişkilerinin olmadığı bir parti tablosu yarattı. Üstelik, hem TİP’te aldığım temel eğitim, hem de sivil, kitlesel direniş ve mücadele konusunda okuduklarım, beni, legal olanaklardan son zerresine kadar yararlanmanın kitle bilinçlenmesi ve örgütlenmesi için ne kadar önemli olduğu konusunda uyarıyordu. Bu nedenle “TKP mi?” sorusu kafamda ciddi bir duraksamaya yol açmadı.

Benzer nedenle, birçok broşürünü, kitabını okuduğum ve ardından tanıştığım Hikmet Kıvılcımlı’dan da, çevremdeki bazı arkadaşlardan farklı olarak, fazla etkilenmedim. Kıvılcımlı’nın Türkiye Marksist hareketinin ideolojik-entelektüel tarihinde ihmal edilmiş, özel bir yeri olduğunu hemen kavradım; yaptığı araştırmalar, uzun hapisane yıllarında gösterdiği özdisiplin, Vatan Partisi ve özellikle İşsizlik ve Pahalılıkla Mücadele Derneği girişimi dolayısıyla kendisine büyük saygı duydum. Ama orada durdum.

Bu araniş döneminde, 1970-71 yıllarında, çoğu çeşitli üniversitelerdeki TİP üyesi genç öğretim elemanlarından ve daha da genç yaştaki zeki, çalışkan 40-50 partiliden oluşan, bir süre sonra *Sosyalist Parti İçin Teori Pratik Birliğı* adını alacak derginin yayın hazırlığına dönüşen bir grubun içinde yer aldım. Derginin adının da yansıttığı gibi, daha başarılı bir Marksist partinin nasıl var olabileceğini araştırmak ve bu yönde çalışmalar yürütmek için oluşan bu hayli heterojen grupta, eşi ender görülen bir dinamizm vardı. Bu kapsamda, Osmanlı ve Türkiye işçi hareketi tarihine, belli başlı ülkelerdeki devrim süreçlerine, Marksist parti teorisine, Türkiye’de sol hareket içinde yer alan temel grupların ideolojik-politik biçimlenmelerine ilişkin kapsamlı bir dizi araştırma ve tartışma yapmanın yanı sıra, çevremizdeki bütün işçi

eylemlerine katılmak, *İşçi Birliği*, *Köylü Birliği* gazetelerini, Anadolu basını için basın bültenlerini yayınlayıp dağıtmak gibi bazı işlere heyecanla sarıldığımız çok yoğun bazı çalışmalar yaptık. Ne var ki, bu grubu özünde bir tepki birarada tutuyordu. TİP'te, *Emek* dergisi çevresindekilerin ortaya koyduğu örgütsel ve politik yenilenme programını yetersiz buluyorduk. Bu kapsamda, bu grubun alabildiğine sekte, geçmişte partinin günlük çalışmalarına katılmamış, önde gelen unsurlarından çoğu Mülkiyeli öğretim üyelerinden oluşan bir entelektüel çevre olarak TİP'i dışarıdan yönetme tutumuna karşı çıkıyorduk. Ancak, bu tür bir tepkinin *Sosyalist Parti İçin Teori Pratik Birliği* etrafında toplananları uzun süre bir arada tutması söz konusu değildi. Ayrı beklentiler yol ayrımlarını getirdi ve 12 Mart sonrasında grup kesin olarak üçe bölündü: Hikmet Kıvılcımlı taraftarlığı ile yola çıkan, daha sonra, 1974'te TSİP'i (Türkiye Sosyalist İşçi Partisi) kuracak olan Yalçın Yusufoglu, Çağatay Anadol, Oya Baydar, Ahmet Kaçmaz'ın da aralarında olduğu kişiler ilk kesimi oluşturdu. Doğan Tarkan'ın yönlendirdiği bir grup genç ise önce Kurtuluş çevresine, süreç içinde de Troçkizme yöneldi. Bu iki çevre TİP ile bağlantılarını sonlandırdı. Benim de içinde olduğum son grup ise önerdiğimiz türden bir Marksist partinin yaratılması için TİP içinde çalışmayı sürdürmenin en iyi seçenek olduğunu savunduk. TİP'le ilgili bu üçüncü hesaplaşmada da herhangi bir biçimde zorlanmadım; ancak iki yıla yakın bir süre verimli bir entelektüel çalışmada birlikte olduğum birikimli, dinamik, üretken arkadaşların büyük bölümünü TİP'in ikinci dönemine katkı yapacak bir yönelişe kazanmakta başarısızlığa uğradım.

Bu ayrılık süreci, Nisan 1973'te meşhur 141 ve 142. maddelerden gözetilmesine alınır zor koşullarda uzun süre sorgulanmam, gizli örgütlenme içinde yer aldığım suçlamasını kanıtlayacak yeterli delil bulunamayınca serbest bırakılmam, ardından ODTÜ'den onlarca akademik elemanla birlikte mukaveleme son verilerek uzaklaştırılmam ve 20 aylık uzun ve meşakkatli bir askerlik, iki-üç yılımı alıp götürdü. Bu dönemde TİP'li arkadaşlarla da, *Sosyalist Parti İçin Teori Pratik Birliği* Dergisi çevresindeki diğer arkadaşlarımla da bağlarım kesintiye uğradı. Askerlik dönüşü - kaldığım yerden, daha da yoğun bir ilişki içinde yola devam etme mantığı ile - hemen yeni kurulmuş olan ikinci TİP'e üye oldum.

TİP'e yeniden üye olurken, yeni bir seçim yaptığım kanısı ve bilinci ile davranmadım. TİP benim partimdi, elbette birçok eksikliği vardı. Ne var ki, çevremdeki tanıdığım, bildiğim partililerin çoğu, artık, TİP'in ilk döneminden çıkartılması gereken dersler olduğunun bilincindeydi. Parti kuruluşunda öncü roller oynayanlar, geçmişte hayli naif bir şekilde "derinlemesine

örgütlenme ve sosyalist eğitim” diye tanımladığımız, çalışma ekipleri temelinde kitlelerin örgütlenmesi ve çalışmaların geçmiştekinden çok daha doğrudan Marksist dünya görüşüyle sürdürülmesi hedeflerine yönelmesi gerektiğini belirtiyorlardı. Ayrıca, yeni yapılanmanın başını 1967’deki Merkez Bilim ve Araştırma Kurulu üyeliği döneminden ve Genel Merkez’deki destek çalışmamdan şahsen tanıdığım Behice Boran’ın çekmesi benim için önemli bir güvence sağlıyordu. Bu koşullarda, partiye yeniden üye olurken, 1970-71’deki ince eleme-sıkı dokuma dönemimin aksine, parti programını ve tüzüğünü bile üstünkörü okumakla yetindiğimi, yalnız Yalçın Küçük’ün ortalıkta çok aktif olmasına, Nihat Sargın’ın yine Genel Sekreter seçilmesine biraz hayıflandığımı, *Emek*’in önde gelen birkaç fazlaca iddialı genç terorisyeninin yeni partide olmamasına ise sevindiğimi hatırlıyorum. Önemli olan TİP’in yeniden, eski yanlış ve eksiklerinin farkında olarak kurulmasıydı. Öyleyse daha tartıp biçecek ne vardı? Gerisi bu parti içinde çözülecekti.

Dördüncü seçimimden kısa bir süre sonra yapılan teklifi kabul edip, evimi Ankara’dan İstanbul’a taşıyarak, artık tam zamanlı olarak TİP’te çalışmaya başladım. ODTÜ’den uzaklaştırılanlar olarak Danıştay’da üniversiteye dönmemiz için açtığımız – daha sonra olumlu bir biçimde sonuçlanacak ve benim bu sefer istifa ederek ODTÜ’den ayrılmamı sağlayacak – dava sonucunu beklemek yerine, artık zamanı geldiğini düşündüğüm, tüm yaşam tempomu belirleyecek bir partili mücadele içinde olma adımını attım. Biryandan partililerin kurduğu ve benim de ortak olduğum Bilim Yayınevi’nin yöneticiliğini üstlendim, öte yandan Merkez Eğitim, Bilim ve Araştırma Bürosu’nda çalışmaya başladım. Sonra bunlara İstanbul İl Yönetim Kurulu üyeliği ve Merkez Yönetim Kurulu üyeliği de eklendi.

TİP’lilere Yansıyan Dağılıma: Anlattığım bütün bu sürecin sonucu olarak, üstlendiğim çeşitli görevler ve hayli aktif bir üye olmam dolayısıyla birinci ve ikinci dönem TİP üyelerinin ve destekçilerinin önemlice bir kesimini, özellikle parti genel merkezine gidip gelenleri tanıdım. Gerçi 1980’lerde araya giren 10 yıl 10 günlük, sonunda zaman aşımı ile hakkımdaki TİP merkez yöneticisi olmamla ilgili davanın düşmesine kadar devam eden politik göçmenlik dönemim, yol açtığı kopukluk ve coğrafi uzaklık sonucu bağlantılarımı bir ölçüde sınırladı. Hafızamın çok güçlü olmamasının etkileri de buna eklendi. Bütün bunlara rağmen, becerebildiğim kadarıyla, çeşitli kanallardan eski yoldaşlarımı kişi kişi izlemeye çabaladım.

Gözleyebildiğim kadarıyla, TBKP (Türkiye Birleşik Komünist Partisi), SBP (Sosyalist Birlik Partisi), BSP (Birleşik Sosyalist Parti) ve ÖDP (Özgürlük ve Dayanışma Partisi) süreçleri, eski TİP’liler arasında bu par-

tilerde aktif olanların sayılarını azalttıkça azaltdı. Eski TİP'lilerin bir başka kolu çalışmalarını yalnızca bireysel olarak çeşitli sivil hareketler içinde devam ettirdiler; parti deneyimlerini, genellikle başarı yanı ağır basan bir biçimde, bu kanallara aktardılar. Ayrıca, ne güzel ki, bugün bile, tek-tük de olsa, HDP (Halkların Demokratik Partisi) çevresinde ön saflarda mücadeleye devam eden TİP'liler var.

Öte yandan, son 20-25 yılda EMEP (Emek Partisi), STP (Sosyalist Türkiye Partisi), SİP (Sosyalist İktidar Partisi), TKP ("Türkiye Komünist Partisi"), HTKP (Halkın Komünist Partisi), TKH (Türkiye Komünist Hareketi) ve "Türkiye İşçi Partisi" adlarıyla kurulan yeni politik yapıların sürükleyici unsurları arasında da bir zamanlar TİP'te ya da TİP yanlısı gençlik örgütleri olan FKF (Fikir Kulüleri Federasyonu), SGÖ (Sosyalist Gençlik Örgütü) ve Genç Öncü'de yetişmiş olan kişilere rastlanabiliyor.

Araya giren yılların artık epeyce yaşlandırdığı, bir zamanlar büyük özveri ve çalışkanlıkla hareket içinde yer almış olan TİP'lilerin büyükçe bir bölümü, şimdi örnek alınacak bir süreklilik ve vefakârlıkla, eski yoldaşlarının ölüm haberlerini paylaşıyor ve bunların cenazelerinde ya da çeşitli anma törenlerinde buluşuyorlar. Ne var ki, aralarında yalnızca şimdi değil, son on-yirmi yıldır aktif bir politik mücadele içinde olanların oranı, artık çok ama çok düşük.

Kısaca, kanımca Türkiye'de solun tarihindeki en yaygın, en etkili ve en çok-yönlü örgütü olan TİP'in birikimi, tarihin ve toplumun derinden akan yeraltı sularına karıştı. TİP hareketi, öteki Marksist parti ya da hareketlerle karşılaştırıldığında böyle bir potansiyel bakımından daha büyük avantajlara sahip olmasına karşın, bir ideolojik-politik-örgütsel süreklilik yaratamadı, bir gelenek oluşturamadı, giderek dağıldı.

1961-68 yıllarının başlıca sol gücü olmakla kalmayıp, başta TKP olmak üzere Türkiye'de Marksist hareketin daha önceki nerdeyse tüm mirasını kucaklamayı başaran, bu kimliğiyle birçok kere ülkenin politik gündemini belirleyen TİP, yaratılmasında büyük bir pay sahibi olduğu sol dalgayı sürdürmedi. Bunda TİP'in, 1975'te yeniden kurulurken koşulları ve olanakları iyi değerlendirememesi önemli bir rol oynadı. Parti, kimi yöneticilerinin ağzından "kendi dışındaki tüm sol parti ve hareketlerin ve TKP'nin 1970'lerdeki atılımının önder kadrolarını yetiştirmiş olmak"la övünmenin ötesinde bir kucaklayıcılık gösteremedi. 1971'deki kapatılmanın ardından ilişkilerinin büyük bir kesintiye uğramış olduğu koşullarda, TKP'nin Türkiye'de yeniden örgütlenmeye başlamasına ve TSİP'in kurulmasına karşın, TİP'in "tek"lik iddiasını sürdürmesi geçersiz bir durum saptaması

anlamına geldi. Daha kurucular heyeti oluşturulurken ortaya çıkan tablo, işçi sınıfı hareketinin yetiştirdiği öncü unsurların büyük bölümünü temsil etmek şöyle dursun, birinci TİP'in en tanınan, dinamik, kalıcı unsurlarını yönetimine yansıtılmaktan hayli uzak olduğunu ortaya koydu.¹ Ardından, yaşamda karşılığı olmayan "tek"lik saptamasını temel alan sekter politikalar yüzünden, ilk 3-4 kritik yıl kötü kullanılmış oldu. 1978 ile 1988 arasında TSİP'le sonuçsuz kalan, 1980-1988 arasında TKP ile TBKP'nin kuruluşu ile noktalanmış örgütsel birlik çalışmaları yürütüyor olması sorunlarını aşmasına yetmedi. 1990'lara gelindiğinde, TİP, kendi, artık iyice daralmış ve bölünmüş kadroları ile başbaşa kaldı.

Dağılmanın Çeşitli Aşamaları: TİP'in ideolojik-politik-örgütsel çizgisini kendini yeni ihtiyaç ve koşullara göre geliştirerek sürdürememesi, tek bir kırılma ile gerçekleşmedi. Bu dağılma süreci, 1960'ların son yıllarında başlayan ve 1990'lı yılların başlarında büyük ölçüde tamamlanan, birkaç aşamada yaşandı. TİP'in dağılması, bu dağılmanın en somut göstergesi olan üye, aktif destekçi ve destekçi sayılarının azalmasının ötesinde, partinin işçi ve emekçiler arasında yarattığı saygı ve güven hâlesinin etkisizleşmesiyle, ideolojik-politik mücadele içinde mesajlarının kitlelerde karşılığını bulma sıklığının azalmasıyla, parti içinde karşılıklı güvenin, farklı kimlik ve görüştekilere saygının ve parti içi hukukun yıpranmasıyla gerçekleşti. Böylece, TİP'i kenara itmek, hatta yok etmek isteyen egemen güçlerin karşılaştıkları sosyo-psikolojik ve politik direnç adım adım küçüldü. Kadrolar, destekçiler bakımından TİP içinde mücadele, günün ve geleceğin değil, geçmişin konusu olmaya başladı. Kısaca, dağılma süreci, sorunlarını zaman içinde çözemeyen TİP'in ideolojik-politik-örgütsel

1 Mayıs 1975'te TİP Kurucu Heyeti şu isimlerden oluştu: Can Açıkgöz, İlhan Akalın, Fikret Akman, Nermin Aksın, Mehmet Ali Altay, Nurten Arıcan, Osman Aslanbay, Yusuf Ziya Bahadınlı, Hüsametdin Bakan, Muhittin Bakırsan, Sabri Basan, Behice Boran, Ceyhan Can, Adnan Celayir, Yalçın Cerit, Hasan Bedri Doğanay, Dinçer Doğu, Tarık Ziya Ekinci, Rıza Erdoğan, Müşfik Erem, Ergun Ergon, Şaban Erik, Turgut Gökdere, Çetin Gözaçtı, Ali Karacı, Sadri Kaya, Saffet Kayalar, Özcan Keskeç, Zeki Kılıç, Ali Kurt, Kemaladdin Koyaş, Gündüz Mutluay, Nurdan Orpen, Erol Özkök, Hüseyin Özyılmaz, İbrahim Poyraz, Derviş Sabır, Nihat Sargın, Alp Selek, Cemal Hakkı Selek, Erşen Şansal, Muzaffer Şatır, Feridun Tokaoglu, Selahattin Uyar, Yavuz Ünal, Nejat Yazıcıoğlu, Bekir Yenigün, Hanefi Vatanserver, Erdoğan Yeşilyurt, Mehdi Zana. Kurucuların azımsanmayacak bir bölümü kuruluş sonrasında aktif olmadılar ya da parti ile bağlarını kopardılar. İlk MYK ve BK ise şu isimlerden oluştu: Can Açıkgöz (Örgüt B. Sekreteri), Nermin Aksın, Behice Boran (Genel Başkan), Yalçın Cerit, Dinçer Doğu (Genel Sayman), Müşfik Erem, Şaban Erik, Turgut Gökdere, Çetin Gözaçtı, Özcan Keskeç Zeki Kılıç, Nurdan Orpen (Basın B. Sekreteri), Erol Özkök, Osman Sakalsız, Nihat Sargın (Genel Sekreter), Alp Selek, Selahattin Uyar, Yavuz Ünal (Eğitim B. Sekreteri), Bekir Yenigün (Kitle Örg. B. Sekreteri), Şaban Yıldız, Mehdi Zana.

ağırlığının çeşitli bileşenlerinin aşama aşama eksilmesi, ortak hukukun yok olması ve toplu kopuşların kendini artık inkâr edilemez bir gerçek olarak dayatmasıyla gerçekleşti.

TİP somutunda, Mehmet Ali Aybar'la başlayıp – zaman içinde azalsa da - Behice Boran'la devam eden etkili sembolik temsilcilik ve liderlik işlevi, Boran'ın yurt dışına çıkışından sonra tökezledi; ama yine de onun dramatik ölümüne kadar devam etti. Ardından gelen bütün zorlamalara, demokratik dayanışma adına geniş çevrelerin katılımı ile verilen desteğe rağmen, böylesi bir kamusal sözcülük işlevi aceleyle sahneye çıkan kişilerle bir daha asla kurulamadı.

TİP, TKP, TSİP gibi partilerin giderek dağılmalarının temel nedenlerinden birinin Dünya Sosyalist Sistemi'nin 1990'lardaki çöküşü olduğunu biliyoruz. 1990 öncesinde komünist ve işçi partileri topluluğu olarak adlandırılan onlarca köklü, pro-Sovyet partinin büyük bir bölümü ya gözlerimizin önünde dağıldı, ya da niteliksel değişime uğradı. Ancak gelişmenin etkileri bu partilerle sınırlı kalmadı; sosyal demokrat partilerin büyük bir bölümüne kadar uzanan zincirleme bir reaksiyon içinde, sol kanat partilerin çoğu da bu çöküşten derin ve uzun süreli bir biçimde etkilendiler. Bir yandan çöküşün sosyalizmin en azılı düşmanlarının bile beklemediği bir hızda ve yaygınlıkta yaşanması, öte yandan hemen sonra girişilen yoğun anti-komünist, işçi ve emekçi düşmanı tek yanlı, etkin propaganda, Dünya Sosyalist Sistemi'nin tüm geçmişiyle karalanması için uygun koşullar yarattı. Böylece sol güçler için koşulların daha ağırlaştığı yeni bir tarihsel döneme girildi.

Kapitalist ülkelerdeki komünist ve işçi partilerinin büyük güç kaybına uğramasında, önemli bir bölümünün dağılmasında, Sosyalist Sistem'in çöküşü, yalnızca bir büyük dışsal faktör olarak belirleyici etken olmadı. Bu süreçte, daha genel ve temelde yatan, yaygın bir biçimde paylaşılan kimi ortak yanlış, aksaklık ve tıkanıklıkların iyice gün yüzüne çıkması, büyük bir rol oynadı. 1989'da başlayan çöküş, iktidarda bulunan partileri adım adım kemirmiş olan olumsuzlukların birçoğunun, diğer ülkelerdeki partiler ve hareketler için de geçerli olduğunu hızla dışa vurdu. Böylece, solda, bazı yönleriyle bugün hâlâ devam eden büyük bir tartışma, çözülme ve yeniden biçimlenme yaşanmaya başlandı.

Komünist ve işçi partilerinin, aynı doğrultudaki sol hareketlerin çoğu bu dönemi atlatamadılar. Nasıl Stalin sonrası süreçlerle inandırıcılığı yıpranan, geç kalan, hazırlıkları gereği gibi yapılmayan ve parti içindeki bölünmelerle anti-kapitalist, reformcu özü zayıflayıp adım adım sosyalizmin tasfiyesine uygun bir zemin yaratan *Açıklık* ve *Yenilenme* politikaları Sovyetleri çöküş-

ten kurtaramadı ise, aynı şekilde birçok komünist ve işçi partisi de kurumsal olarak çöküşten, dağılmadan, küçük gruplara bölünüp atomlarına ayrışmaktan kurtulamadı. İsim değiştirmenin, yönetimdeki rötüşlerin, değil sorunları aşır yanlışları yenmeye, bunların yarattığı hayal kırıklıkları, güvensizlikleri unutturmaya bile yetmeyeceği anlaşıldı. Birçok ülkede kötümserlik dalgaları, savrulmalar, bölünmeler tam tükenişle sonuçlandı. Buna karşılık, istisnaî olarak, bazı ülkelerde, hem kendi örgütsel yapı ve ilişkilerinde köklü dönüşümler geçiren, inandırıcı bir yeniden değerlendirme yapan, hem de ittifaklarını başarılı bir biçimde yenileyen partiler, güç kaybetmeler de, etki ve varlıklarını koruyabildiler. Tek bir örnekle yetinirsek, hayli yakından izlediğim Portekiz’de Komünist Parti (PKP) güçlü bir yenilenmeyi başardı; küçülse de eski ve gerçekten sağlam köklerine sahip çıkarak işçi-emekçiler arasındaki saygınlığını sürdürdü ve yıllardır yeşilleri-sosyal demokratları destekleyerek ülkeyi ekonomik-sosyal krizden çekip çıkararak sol bir iktidarın önemli aktörü oldu. Sol basından izlediğimiz kadarıyla, Şili Komünist Partisi başta olmak üzere birkaç başka parti de birbirine yakın dönüşüm süreçleri geçirip, aynı doğrultuda politikalar izleyerek etkinliklerini devam ettirdiler, daha ileri bir sıçrayış için güç toparlamayı başardılar.

Türkiye’deki ana Marksist partiler (TİP, TSİP, TKP), ne yazık ki, diğer nedenlerin yanı sıra, 12 Eylül’ün hunhar ve etkili baskı ve kıyımlarının altında büyük kayıplara uğradıkları bir dönemin hemen ardından, Sovyet sisteminin dağılmasıyla yüz yüze kaldıkları için de, kısa sürede kurumsal izleri yok olan partiler grubunda yer aldılar. Ard arda gelen yeni yapılar içinde örgütlü işçi hareketine, kitlesel direnişlere dayanan, sağlam, güven veren bir nüve oluşturamadıkları için tükendiler, çeşitli biçimlerde çöktüler, kendilerini fesh ettiler ve bir bütün olarak politik mücadele sahnesinde etkili olma şanslarını kaybettiler.

Marksist hareketin görünüşteki legalleşmesi, ancak bu koşullarda ve kimilerinin iddia ettiklerinin tersine, bu koşulların belirlediği dar sınırlar içinde gerçekleşti. Marksist hareket, kitle bağlarını, toplumun örgütlü kesimindeki ilişkilerini, entelijansiya içindeki desteğini, umut olarak görülme kapasitesini, sonuç olarak politik güçler dengesindeki ağırlığını büyük ölçüde yitirmiş bir örgütler ve akımlar toplamına dönüştü. Bu nedenle de, egemenler tarafından “var olan dünya ve Türkiye koşullarında nasıl olsa artık birbirlerinden başkasına zarar veremezler; kurulu düzen için artık ciddi bir tehlike oluşturmuyorlar” yorumuyla bir kenarda var olma iznini elde etti.

Dağılmanın Yansıdığı Üç Alan: Türkiye somutunda, Marksist hareketin dağılmasının derinlemesine analizinin yeri elbette burası değil. Ben,

yalnızca bu süreç içindeki tek bir parçanın, kısa bir zaman aralığındaki gelişmesine ilişkin elimde bulunan bazı belgeleri anlaşılabilir bir biçimde konu ile ilgili okuyucuya ve araştırmacılara sunmak ve yorumlamak için, bu çerçeveye değinmek ihtiyacını duydum. Ayrıca, bu süreçteki kişisel rolüm bazı açılardan dönemin temel yanlışlarına denk düştüğü için, eleştirilerimin, tespitlerimin yanı sıra, özeleştirilerimin daha iyi anlaşılması için de parti içi demokrasi, partide karşılıklı saygı ve yoldaşlığın işlevi, parti çalışmalarında strateji-taktikler-günlük çalışma bütünlüğü alanlarını kitabın ana bölümlerinde kısaca ele almayı gerekli gördüm. Dolayısıyla, artık bu önsözün asıl konusuna, elinizdeki belgeleme çalışmasının gerekçe ve kapsamına gelebiliriz.

Yapmaya niyetlendiğim belgeleme, böylesi büyük alt-üstlüklerin yaşandığı on yılların zamansal olarak kısa bir parçasına, 1979-80 dönemine, partiler ve kurumsal yapıların yalnızca birine, TİP'e, onun da yalnızca merkez yönetimine yönelik. TİP'in 1975-1980 döneminin bütünü, verilen mücadeleyi, kayıpları, başlıca çalışmaları ve elde edilen sonuçları gündemime almayacağım, çok zorunlu olduğunda, bunlara değinip geçmekle yetineceğim. Biraz öncesi ve biraz sonrası ile 1979'dan başlayıp 1980-81'de tamamlayarak TİP Genel Merkezi'ndeki, Merkez Yönetim Kurulu'ndaki (bundan böyle MYK), Başkanlık Kurulu'ndaki (bundan böyle BK) tartışmalara odaklanmak, bunları belgelerle hatırlatmaya ve değerlendirmeye çalışacağım.² Kısaca, somut bir dönem ve parti örneğine ilişkin bazı gerçeklerden Marksist parti ve hareketlerin bütünü için bazı ipuçlarına ulaşmaya çabalayacağım.

Bu Kitabın Hazırlanış Süreci ve Katkıları: Aslında önce bu çalışmayı ortak bir çalışma olarak gerçekleştirmeyi düşündüm. Beş yıl önce, yani 2016'da, demek ki incelemek istediğim dönemden 35 yıl sonra, arkadaşım Bülent Erdem'e bir belge derlemesi yapmak istediğimi ve yardım edip ede-

2 TİP'in Şubat 1977'de yapılan I. Büyük Kongre'sinde MYK'ye şu üyeler seçildi ve BK şu üyelerden kuruldu: Can Açıkgöz (Örgüt B. Sekreteri), Mustafa Aktulgalı, Hüsamettin Bakan, Vedat Baranoğlu, Behice Boran (Genel Başkan), Yalçın Cerit (Genel Sayman), Dinçer Doğu (Kitle Örgütleri B. Sekreteri), Müşfik Erem, Çetin Gözaçtı, Özcan Kesgeç, Zeki Kılıç, Selim Mahmutoğlu, Gündüz Mutluay, Nurdan Orpen (Basın B. Sekreteri), Osman Sakalsız, Nihat Sargın (Genel Sekreter), Alp Selek, Orhan Silier, İbrahim Sönmez, Yavuz Ünal (Eğitim B. Sekreteri). Şubat 1979'da yapılan II. Büyük Kongre'de ise MYK ve BK şu üyelerden oluştu: Can Açıkgöz (Örgüt B. Sekreteri), Peyami Arıırk, Vedat Baranoğlu, Behice Boran (Genel Başkan), Yalçın Cerit (Genel Sayman), Dinçer Doğu, Çetin Gözaçtı, Özcan Kesgeç, Zeki Kılıç, Neşet Kocabıyıkçoğlu, Gündüz Mutluay (Basın B. Sekreteri), Selim Mahmutoğlu, Nurdan Orpen, Nurettin Özvarış, Vedat Pekel, Osman Sakalsız (Kitle Örgütleri B. Sekreteri), Nihat Sargın (Genel Sekreter), Alp Selek, Orhan Silier, İbrahim Sönmez, Yavuz Ünal (Eğitim B. Sekreteri).

meyeceğini sordum. Kabul etti. Bu ilk plana göre, Bülent Erdem bir genel kronoloji hazırlayacak, işbölümü yapıp benim MYK Azınlık Grubu olarak adlandırdığım altı-yedi TİP MYK üye ve aday üyesiyle yazışarak, telefonla görüşerek ya da yüzyüze temas edip tüm bu kişilerin katkısı ile bu döneme ilişkin malzemeyi derleyecektik; ben de bu arada kısa bir ortak yorum taslağı hazırlayacaktım. Onlara şu temel soruyu sorduk:

“Acaba, hepimiz için hayli acılı ve tatsız bir iş olsa da, o dönemi yaşamışların – eğer çıkarsa – ileride TİP MYK’deki çatışma ve tasfiyeye ait araştırma yapmaya niyetli olabilecek araştırmacılara, elde kalmış malzeme ile, bu dönem ile ilgili basit de olsa bir başvuru kaynağı bırakması başarılabilir mi?”

TİP MYK Yedek Üyesi Ahmet Nalbantoğlu’nu zaten aradaki yıllarda kaybetmiştik. Hayatta kalan ve ulaşılabilir olan parti kurucuları ve BK üyeleri Yalçın Cerit, Yavuz Ünal, Gündüz Mutluay ile MYK üyeleri Vedat Pekel, İbrahim Sönmez ve Mehmet Aközer’le çeşitli biçimlerde bağlantı kurduğumuzda, bu ortak çalışma planının yürümeyeceği anlaşıldı. Her şeyden önce, temas edebildiğimiz tüm arkadaşlar ellerinde hesaba katılabilecek bir ek belge kümesi bulunmadığını, ellerindekilerin büyük bölümünün ya kendileri tarafından yok edildiğini, ya da bunlara polisçe el konulduğunu söylediler. Bunun da ötesinde, kimi arkadaşlar daha baştan– belki de akılcı bir seçimle – TİP merkez yönetimi içinde yaşanan bu karabasanla, çirkinlikler dizisi ile tekrar uğraşmak istemediklerini ifade ettiler; kimileri aradan bu kadar zaman geçtikten sonra pek az şey hatırladıklarını söylediler; ortak çalışmaya en yatkın olan bir-iki kişi ise ancak planlanan çalışma yapıp bittikten sonra yazılanları okuyup görüş bildireceklerini belirttiler. Bu arada Bülent de ailevi sorumlulukları ve diğer uğraşları yüzünden planladığımız kronolojiyi hazırlayamadı. Böylece, çalışma tümüyle başıma kaldı ve o sıralar pek de gerçekçi olmayan bir kestirimle bir yıldan kısa bir sürede ilk taslağını ortaya koymayı planladığım çalışma, araya bir sözlü tarih kitabının ve çeşitli sağlık sorunlarının girmesiyle, 3 yıllık bir aradan sonra ancak 2019’da yeniden başlayabildi.

Süreci Anlama ve Hesap Verme İhtiyacı: Böylesi bir çalışmayı 2016’da yapmaya karar verişim de, bu çalışmayı 2019-2021 arasında iki yılı aşan bir sürede büyük bir gayretle, virüs salgını kâbusuna eklenmiş bir eski kâbusu gündemime alıp kendimi zorlaya zorlaya tamamlayışım da, esas olarak yaşamımı derinden etkileyen bu dönemi kavrama isteğimin ve kişi olarak kendime ve bu yolu birlikte yürüdüğüm TİP’li yoldaşılarıma hesap

3 Örnek çağrı: Orhan Silier’den Mehmet Aközer’e elektronik mesaj, 24 Şubat 2016.

verme ihtiyacımın sonucu oldu. 1979-80'de TİP'te yaşanan gelişmeler ve gerçekleştirilen tasfiye, tüm süreci günü gününe yaşamış olsam da, yine de onyıllar boyu tam açıklayamadığım bir operasyondur. Aralarında yarısı aynı zamanda parti kurucusu da olan 6-7 üst düzey yöneticisinin, çoğunluktan farklı görüşlere sahipler ve uygulanan parti politikası konusunda eleştirileri var diye, bir kongrenin hemen öncesinde "hizip" ilan edilip, faşist bir darbenin ertesi günü partiden uzaklaştırılmaları kolay açıklanabilir bir iş değildi. Soğukkanlı bir değerlendirme için yeterince uzun bir zaman geçtikten sonra, yaşamımda önemli bir kesintiye yol açan bu dönemi, herşeyden önce kendi kendime açıklayıp, defteri kapatmam gerekiyordu.

Elinizdeki kitabı tamamlayıp yayın için teslim ederken bu çalışmayı bir ihtiyaç haline getiren süreci kişisel olarak anlama işlevini artık yerine getirdiğimi düşünüyorum. Eldeki belgeler TİP Merkez Yönetimi'ndeki ayrılıkların nasıl geliştiğini, ne tür uluslararası ve ulusal gelenek, anlayış ve görgülerden derin bir biçimde etkilendiğini, hangi konular etrafında düğümlendiğini, hangi aşamalardan geçip nasıl sonuçlandığını kavramaya yetiyor.

Benim bu süreçteki kişisel sorumlulukların muhasebesinin yapılması gibi bir talebim yok. TİP'e yetişme ve yetenekleri ölçüsünde emek verip elinden geleni yapmış olan herkesin katkılarının saygıyı hak ettiği kanısındayım.

12 Eylül sonrasında artık koşulların iyice zorlaması ile, önce o dönemki TİP yönetiminde, sonra TBKP yönetimi içinde, bir yandan varlığını keşfettikleri "hizb"e sert saldırılarını devam ettirip, öte yandan 1975-80 döneminde şiddetle karşı çıktıkları düşünceleri savunmaya başlayan, aynı doğrultuda raporlar, öneriler yazan kimi arkadaşlara karşı hiçbir kişisel duygusal tepkim de yok. Savunucularının saldırıya, tasfiyeye uğramalarına yol açan bazı ideolojik-politik-örgütsel ilkelerin kendilerini zaman içinde ve büyük maliyetler pahasına kabul ettirmiş olması, mücadele tarihinde istisnâ bir durum değil. İyi ki, tutumlarını gözden geçirip değiştirdiler.

Bu kapsamda 1988'deki TİP-TKP Birleşme Kongresi'ne Yalçın Cerit'le birlikte ilettiğimiz dönemin TİP yöneticilerinin TİP'te 1980'de yaşananlar konusunda özeleştirme yapması talebimizin reddedilmiş olmasını da anlıyorum. O sıralar, henüz karşılıklı güvensizliklerle dolu, çürük bir zeminde inşa edilmesine karşı, sağlanan birliğin çok önemsendiği, buna büyük umutlar bağlandığı bir dönemdi. Ancak daha sonra, son 25-30 yılda hiçbir hesap verme, özeleştiriye bulunma gayretinin gösterilmemiş olmasını anlamakta hâlâ zorlanıyorum. Umuyorum çok uzak olmayan bir gelecekte bunu da kavrayabilirim...

Deneyimin Geleceğe Katkı Sağlaması Umudu: Kuşkusuz, bir belgeleme ve yorumlama çalışmasına girişmiş olmamın tek nedeni, olmuş olanları kendi kendime açıklamam, hesap vermemden ibaret değil. Her tarihçi, arşivci ya da bu alanda bir şeyler üretmeye çalışan her yazar, araştırmacı gibi, elimdeki belgeleri paylaşma ve yorumlama çabam, doğrudan TİP'in bu dönemine ilişkin bilgi ve değerlendirmelerin, sol hareket içindeki bazı yanlışların gelecekte daha hızla teşhis edilmesine, bazı doğrular üzerine daha yaygın bir birlik sağlanabilmesine katkıda bulunma umuduna da dayanıyor. Zaten, belli bir partinin belli bir dönemdeki iç tartışmaları, ancak kimi genel sorunlarla yakından ilişkili ise, ortaya atılan düşünceler, yalnızca dar bir zaman aralığının ve dar bir coğrafyanın özel, gelip-geçici dertlerinin ötesine geçiyorsa, yeniden ele alınmaya değerlidir. Bu kapsamda, çeşitli belgelere yansıyan görüşler, tartışmada alınan tutumlar, yalnız bugün değil, hiç yoksa yakın gelecekte de bu sorunların çözümleri için anlamlı olacaksa, böyle bir olasılık varsa, bunların bir yayına dönüştürülmesi işlevsel olabilir.

Alabildiğine can sıkıcı gelişme ve ilişkilerle dolu bir dönemin belgelenmesi çabasının birçok kişi tarafından gereksiz, anlamsız, hatta mazoşistçe bulunabileceğini biliyorum. Üstelik, incelediği dönemden 40-45 yıl sonra, bu çalışmayla olsa olsa ancak birkaç yüz kişinin ilgileneceğini, birkaç on kişinin okuyacağını, ilgilenenlerden (ve okumaya bile gerek görmeyenlerden) bir bölümünün, bir dizi nedenle, ama her şeyden önce kendileri için çok rahatlatıcı olan bir yoruma ters düşecek şeyler yazıp çizdiğim, TİP'in bu döneminin somut bilgileri hazır unutulmaya terk edilmişken, ben bunun tersini yaptığım için, "iltifat"larını esirgemeyeceklerine de eminim. Bunu göze aldım. Kötümser beklentilerimin tersine, 40 yılı aşkın bir süreden sonra hafıza eksikliğinden doğmuş olabilecek bilgi yanlışlarımı düzeltme, yorumlarımı tartışma, hele hele ek bilgi ve belgelerle tamamlama, katkıda bulunma çabasını gösterecekler olursa, elbette buna sevineceğim.

Ciddi araştırmacıların bu tür dar tanımlı monografik çalışmalara ilgisinin hayli sınırlı olduğunu ve gelecekte de böyle kalacağını tahmin edebiliyorum. Okunması özel dikkat isteyen raporlar, karşıoy yazıları, tutanaklar, çatışmalar, anlaşılması zor farklılıklar, eğer belli bir alana yönelik özel bir akademik ilgi yönelimi, hatta araştırma modası varsa, dikkati çekebilir. Giriş bölümünde değineceğim gibi, İkinci TİP'in, hele de kısa dönemde böyle özel bir ilgi odağı olabilme ihtimali – somut olarak geçen on yıllarda gösterilen ilgiden yola çıkılırsa – pek büyük gözüküyor. Yine de, ileride anlatılıp durandan farklı bilgi ve yorumlara ihtiyaç duyan, yazdığı biyografiyi, kurum ya da parti tarihini övgüler, seçme kronolojik bilgiler toplamı

olarak görmeyen, yüzeysel, ikinci el alıntılarla durumu idare etme peşinde olmayan birkaç araştırmacının, tezleri, kitapları, tebliğ ya da makaleleri için bu kaynağa da eğilmesinin emeklerimin yeterli bir karşılığı olacağını söylemeliyim.

Kitapta Kullanılan Belgelerin Bugüne Ulaşma Hikayesi: Biraz da “belgeler” diye bahsettiğim malzeme ve bunların bugünkü kullanım koşulları üzerinde durmak istiyorum. Çünkü, bu kitap hiçbir şekilde bir “TİP Tarihi” olmak iddiasında değil; yalnızca bir kişinin kendi elinde kalmış bazı önemli belgeleri, kimi açıklayıcı bilgi ve yorumlarla, okuyucuya sunmak amacını taşıyor. Zaten sayfalarının önemli bir bölümü de belge ve eklerden oluşuyor. Eğer okur, bu önsözle ve girişteki değerlendirmelerle ilgilenmezse bile, bazı eklerin ve özellikle başka bir kaynakta karşılaşma şansı hayli az olan belgelerin Türkiye’de sol, Marksist hareket üzerine ilgi çekici bir hikâyeyi dile getirdiğini fark edecektir.

1975-1980 döneminde TİP Genel Merkezi’nde görev aldığım yıllara ilişkin çeşitli malzemelerin bir bölümü ‘70’li, 80’li yılların zor koşullarının, daha sonra çok sayıda ülke, şehir ve ev değiştirmiş olmamın, özel hayatımdaki değişimlerin ve büyük miktarda malzemeyi koruyup depolamanın maddi yükünü ancak kısmen karşılayabilir olmamın doğurduğu kimi eksilmelere uğradı. Bundan en çok 1970’lerin sonunda hayli seyrek bulunur bir kapsama ulaşmış olan kitap ve süreli yayın koleksiyonum etkilendi. 1987’de dört-beş yıllık bir çabanın sonunda Amsterdam’da, kendi alanının dünyadaki en büyük kuruluşu olan Uluslararası Sosyal Tarih Enstitüsü’nün (USTE) Türkiye Bölümü’nü kurarken, Enstitü yöneticileri böyle bir bölümün kurulmasını Türkiye’de işçi sınıfı ve sol hareketler üzerine derli-toplu bir kitap ve süreli yayın koleksiyonunun çekirdek koleksiyon olarak kendilerine devri koşuluyla kabul ettikleri için, tüm kitap, broşür ve dergilerimi, oransız bir ödeme karşılığı buraya bırakmak zorunda kaldım. Süreç içinde yeniden aldığım birçok yayın ve kitap da ödünç alıp geri vermeyi unutanların gadrine uğradı.

Ne var ki, basılı malzeme anlamında büyük kayıplara uğradığım bu süreçte, yalnız TİP’e ait olanları değil, Türkiye’de işçi sınıfı ve sol hareket alanına ilişkin belgelerimin çok büyük bir bölümünü korumayı başardım. Bu alanda, onyıllardır içinde yaşadığımız “eşkiyanın bu gece ne yapacağı belli olmaz” ortamında, yani sola baskı ve zulmün bir yönü olan geçmişin belgelerini yok etme ve el koyma koşullarında bile, ısrarla savunduğum Türkiye’ye ait belgelerin asıllarının ülke içinde uzman kuruluşlarda kalması, olanaklıysa kopyaların yurt dışına taşınması tezime uygun davranmaya çalıştım. Elimdeki birkaç bin belge, not ve yazının bir bölümünü, 1990’ların

ortasında, Tarih Vakfı yöneticisi olarak kurulmasına öncülük ettiğim Tarih Vakfı TİP Arşivi'ne, geriye kalan - bazı TİP malzemesi de dâhil - daha geniş kapsamlı malzemeyi ise, 2010'da Türkiye Sosyal Tarih Araştırma Vakfı (TÜSTAV) Arşivi'ne bağışlamam mümkün oldu.

Böylece belli bir tarihsel döneme ait bir grup malzemenin korunması sağlanmış oldu, ama erişilebilirlik ve kullanıma dair aynı derecede zor yeni bir görevler dizisi ortaya çıktı. Aradan geçen süre içinde elimdeki TİP'le ilgili bu malzemenin, özellikle 1975-80 döneminde TİP MYK çalışmaları ile ilgili olanların, elde kalan en kapsamlı malzemelerden biri olduğu anlaşıldı. MYK'de yaptığımız tüm uyarılara rağmen, TİP Genel Merkezi'ndeki karar defterlerinin, ses bantlarının, önemli dosyaların Genel Sekreterlikçe alınıp uygun bir yere taşınmadığını ve 12 Eylül sabahı parti merkezini basan polis-asker-istihbarat güçlerinin eline geçmiş olduğunu, onyıllar önce, büyük bir üzüntü ile öğrenmiştim. Ancak, eski yöneticilerden ya da Genel Merkez çalışanlarından birkaçının ya da hiç yoksa birinin koşulların güçlüğüne rağmen, yine de bazı belgeleri bir yerlerde saklamış olabileceklerini ummuştum. Tarih Vakfı TİP Arşivi ve TÜSTAV TİP Arşivi çalışmaları dolayısıyla, 1975-80 dönemine ilişkin pek az - her niyeyse beklediğimden de az - belge barındıran Behice Boran ve Nihat Sargın Arşiv Fonları dışında böyle, başka geniş çaplı bir saklamanın başarısız olduğu belli oldu. Bu nedenle - günün birinde MİT ve polis arşivleri araştırmacılara açılıncaya kadar - elimdeki belgelerin korunması, tasnif edilmesi ve hızla kullanıma açılması TİP'in bu dönem tarihi bakımından daha da önemli hale geldi. Bu süreçte desteklerini esirgemeyen Tarih Vakfı ve TÜSTAV yönetici ve çalışanlarına teşekkür borçluyum.

Hangi arşivde bulunduğunu, nasıl ulaşılabileceğini dipnotlarda gösterdiğim belgeler incelenirken, bunların azımsanmayacak bir bölümünün elyazılı ve dağınık metinlerden oluştuğunu, bazılarının samanlı kağıda kurşun kalemle alınan notlardan ibaret olduğunu, daktilolu metinlerden birkaçının son sayfalarının bulunmadığını, belge ve özellikle notların büyük bölümünün tarih bilgisi ve sayfa numarası içermediğini okuyucunun dikkate almasını diliyorum. Bu koşullarda, elimden gelen tüm dedektiflik çabasını göstermiş olsam da, saptanabilecek bazı kelime, sıra, tarih yanlışları ve tutarsızlıklar için peşinen özür diliyorum.

Bu çerçevede, belgelerin tasnifi, araştırmacı ve okuyuculara sunulması ve yorumlanmasında biri teknik, sonuncusu ise içerikle yakından ilişkili iki konunun aydınlığa kavuşturulması ya da çözülmesi gerektiğini paylaşmak ve kısaca bazı açıklamalarda bulunmak istiyorum.

Belgelerin Tasnifi ve Araştırmacılara Açılması ve Katkıda Bulunanlar:

İlk sorun bu malzemenin gereği gibi tasnif edilip kullanıma açılmasının hayli önemli beşeri ve maddi kaynakları gerekli kılması ve Tarih Vakfı'nın da, TÜSTAV'ın da buna sahip olmaması biçiminde ortaya çıktı. Tarih Vakfı 1990'larda uzun bir dönem hayli büyük sayıda arşivci ve kütüphaneciyi istihdam etmiş olsa da, TÜSTAV harikalar yaratıp gönüllü emekle büyük bir dijital kopyalama işlemini hızla sonuçlandırmayı başarsa da, geriye kalan işler görünür gelecekte kolay kolay yalnızca gönüllü emekle tamamlanamayacak çapta olduğu için, buna bir çözüm bulmak gerekti.

Bu kitapta sunulan TİP malzemesi ile ilgili olarak, Tarih Vakfı TİP Arşivi malzemesi – hayli bürokratik, eskimiş bir sistemle de olsa – tasnif edilmiş, ancak yıllardır doğrudan erişime kapalı olduğu için, Tarih Vakfı'na bağışlamış olduğum malzemenin bendeki eski kopyalarından ve Tarih Vakfı'nca verilmiş sıra numaralarından yararlanmakla yetinmek zorunda kaldım. Kitabı hazırlarken okunmasında güçlükler olan bazı belgelerin asıllarına gitmem, onlardan gereği gibi yararlanmam mümkün olmadı.

Öte yandan, TÜSTAV devraldığı her malzemeyi hemen tarayıp dijital ortama geçirdiği için, işin ilk aşamasında yanlış gruplanan karma malzemenin birbirinden ayrılması dışında bir sorun olmadı. Ancak, yoksul bir kuruluş olan TÜSTAV bunların belge bazında tek tek tasnifi için 2011'den 2018'e yedi sene boyunca mali kaynak ayıramadı. Sonunda, bu tasnif işine doğrudan emek vererek ve olanaklarım içinde kaynak sağlayarak bu sorunun çözülmesine yardımcı olmaya çabaladım. TÜSTAV malzemesinin tasnifi ile ilgili son çalışmaların bu kitabın yayınlandığı tarihte bitmiş ya da bitmek üzere olacağını, böylece isteyen okuyucu ya da araştırmacının ya TÜSTAV'a ya da ilgili web sitesine başvurarak bu kitapta belirtilen TÜSTAV'da saklanan tüm belge ve eklerin dijital kopyalarını görebileceklerini umuyorum. Tarih Vakfı TİP Arşivi'nin en kısa sürede tümüyle kullanıma açılmasını, kullanmak isteyenlere internet üzerinden ulaşma olanağının da tanınmasını diliyorum.

Böylece, iki kurumsal arşivde elimdeki TİP'le ilgili taslaklar, notlar dâhil - yazarlardan kullanımı için izin alma olanağı bulamadığım Eylül 1980 sonrasına ait birkaç mektup ve not dışında - tüm malzeme, herhangi bir sansür uygulanmadan araştırmacılara açılmış olacağı için sevinç duyuyorum. Elimdeki tüm belgeleri, bazı durumlarda yapıldığının tersine, belli bir yorumu destekleyenler ve desteklemeyenler ayrımı ile aralarından seçme yapmadan, ulaşılabilirlik konusunda herhangi bir fark yaratmadan ilgilenenlere ulaştırmış oluyorum. Böylece başka araştırmacıların, farklı konular,

yaklaşımlar, anlatımlar, ayrıntı düzeyleri için bu malzemeden yararlanmalarının da sağlanmış olacağını umuyorum.

Minnetle belirtmeliyim ki, tasnif ve ulaşılabilir kılma konusunda üç kişi bana çok yardımcı oldu; dolayısıyla bu konudaki emek dördümüzün ortak emeğidir. Erden Akbulut, sol hareket tarihinde çığır açan arşivcilik ve tarihçilik çalışmalarından zaman ayırmak pahasına, her alanda bana destek verdi; ayrıca – bunlar TİP’le ilgili olanlar dışında kalsa da - arşivimin tasnifinin Fransızca bilgisi gerektiren bölümünü zaman ayırarak doğrudan üstlendi. TÜSTAV gönüllüsü Berdan Dere sayısal dijital tarama işlerini tamamladı ve ortaya çıkan sorunları ustalıklı çözdü. Titiz çalışmasını yıllardır tanıdığım Filiz Öğretmen ise hem tasnifin ana iş yükünü başarıyla üslenip, hem de benim bu kitapta bağlantılarını vererek kullandığım onlarca belge ve yazıyı bilgisayarda yazarak, sürece büyük katkıda bulundu. Bu üç destekçiye ek olarak Bülent Erdem, ne zaman önemli bir bilgi-belge ihtiyacım olsa, elindeki malzeme, geniş bilgisi ve bende hayranlık uyandıran hafızası ile bu çalışmaya yardım etti.

Erden Akbulut yazım sürecindeki katkılarına ek olarak, bir de ilk taslağı okuyup – benim ısrarla kullanmayı reddettiğim inceltme işaretlerini tek tek düzeltmek dâhil - eleştiri ve önerilerini iletmek için çok büyük zaman ayırdı. TİP’te bu sürecin uzun bir bölümünü birlikte yaşadığımız Mehmet Aközer ve Vedat Pekel de kitap taslağını okuyup görüşlerini iletiler. Çalışmanın basım öncesi son okumasını yapmakla görevli Mustafa Yaşacan, tashihleri belirtmenin ötesine geçip bir okuyucu olarak bazı yorumlarını da bana yollamak inceliğini gösterdi. Berdan Dere ise ilk aşamadaki teknik desteği yetmiyormuş gibi, bir de alabildiğine titiz bir insan olarak yüzlerce sayfalık taslağı okuyup tashihlere yardım etti. Onlardan gelen eleştiri ve önerilerden bir bölümünü karşılıksız bıraktım; ama bunlar bütününde bana çok yardımcı oldu. Kendilerine çok büyük teşekkür borçluyum.

Belgelerin Sunulmasında Doğru Yaklaşımı Bulma Sorunu: Bir kere eldeki belgeler derlenip araştırmacı ve okuyuculara sunulmaya hazır duruma getirdikten sonra ikinci ve galiba çözümü daha da zor sorun gündeme geldi: Eldeki belge ve bilgilerin derlenip yorumlanmasında dedikodudan uzak, özellikle genç işçi-emekçileri mücadeleden, örgütlenmeden, Marksizmden uzaklaştırmayan, buna karşılık gerçeklerin sümen altı edilmesi, “efsaneleştirme” ve “resmî tarih yazımı” yanlışlarına düşmeyen bir anlatımının sağlanması.

Ben bu derlemede bütün bu dönem boyunca TİP’in verdiği mücadeleye katılmış, bunun maliyetlerini göze almış tüm kişilere sahip çıkan, onlara

birer mücadeleci olarak saygı gösteren, ancak kişisel yetenek, eğitim ve hazırlık sınırı nedeniyle ya da kimi gelenek, alışkanlık ya da sürüklenişlerle mücadeleye zararlı ideolojik-politik-örgütsel konumlara düştüğünü düşündüğüm arkadaşların yanlışlarını ele alıp yorumlamaktan kaçınmayan bir yazımı başarmak istedim. Becerebildiğim ölçüde kendi yanlışlarım, yeterliliklerim konusunda da aynı yaklaşımı gösterdim.

Amaçladığım bu yaklaşımın ne kadar başarılılabildiğine, elbette okuyucu ve araştırmacılar karar verecektir. Yine de, birkaç noktayı belirtmek istiyorum.

Belgeleri açıklar ya da yorumlarken, Türkiye sol tarihine ilişkin anı kitaplarının ve sözlü tarih çalışmalarının çok ağırlıklı bir olumsuz unsuru olan dedikodudan uzak durmanın önemli bir koşulunun bir süreci anlatırken ayrıntılara, özellikle de kişisel ayrıntılara girmemek olduğunu düşündüm. Dolayısıyla, asla bu vesile ile dönemle ilgili anılarımı yazmak gibi bir iddiam ve niyetim olmadı; yalnızca bu dönemin kimi tartışmalı konularına ait elde kalabilmiş belgelerin ilgileneceklere sunulmasını amaçladım. Dedikodudan uzak, ana hatları içeren bir anlatımı başarmış olduğumu umuyorum.

Kuşkusuz, işin içine girince, solun tarihinin herhangi bir dönemine ilişkin somut gerçekleri belgelemenin ve analiz etmenin okuyanların geleceğe ilişkin umut ve mücadele kararlılıklarını kırmadan yapılmasının hiç de kolay olmadığı benim için iyice açık hale geldi. Çünkü, eğer bir ülkede bilinçten çok inanca bağlı bir dizi politik kümelenme varsa, bırakın farklı renklerin varlığını kabul etmeyi, gri rengin tonlarını bile yok sayıp “ya bizdensin ya da düşmandan yana”yı kafalara kazıyan alabildiğine fanatik bir militanlık ve taraftarlık kavrayışı geçerli ise, bu durumda neredeyse her eleştirel araştırmanın kurumsal bağlılıklara yönelmiş bir tehdit olarak algılanması olasılığı büyüktür. Üstelik, on yıllar sonra, bugün hâlâ ağır, geçmiştekenden bile ağır bir baskı döneminde yaşıyor olduğumuz için, birçok kişi bakımından, tarih karşısında geçerliliği ne olursa olsun, ideolojik-politik inanca, mücadele geçmişine sahip çıkma ihtiyacı, sözünü ettiğim türden tutucu eğilimleri daha da keskinleştiriyor. Ancak, temel soru şu: Böylesi baskı ve durgunluk dönemlerini rota ve yöntem düzeltmeleri yapmak ve kendi yaralarımızı tımar edip iyileştirmek için kullanmasak, bunu ne zaman yapacağız?

TİP’le İlgili “Resmi Tarihçilik” Gayretleri: Tarihle epeyce ilgisi olmuş bir kişi olarak, bu çalışmaya başlamadan önce, hemen her alanda tarihin, büyük ölçüde yönetenlerin ve kazananların tarihi olarak yazıldığını, ülke düzeyinde olduğu gibi kurum düzeyinde de “resmî tarihçilik”in ortaya çıkma-

bileceğini, birçok yönetimin kendi efsanelerini yaratmaya çalıştığını elbette biliyordum. Ancak, bir şeyi bilmekle, doğrudan doğruya onunla karşılaşmak farklı oluyor. Son on yıldır TİP’le ilgili tarihçilik yerinde sayarken, “TİP’le ilgili resmî tarihçilik”in gerçeklerin epeyce bir bölümünü dikkate almaksızın ve herhangi bir özeleştirici belirtisi göstermeksizin hızla geliştiğini gözlemledim. Bu yayınların da beni bir ölçüde TİP’in 1975 sonrası dönemiyle ilgili olarak söylenecek bir söz, ortaya konulacak bazı kaynaklar varsa, bunu daha da gecikmeden söyleme ve paylaşmaya ittiğini belirtmeliyim.

Bu kapsamda, önce Boran’ın *tüm yazılarını, konuşmalarını, söyleşilerini, savunmalarını* yan yana getirmek amacıyla hazırlanmış üç ciltlik, geç bile kalmış, değerli bir TÜSTAV derlemesini⁴ sevinerek gözden geçirdiğimde, Boran’ın parti içi çatışmalarla ilgili bazı yazılarına yer verilmemiş olduğunu farkettilim. Sonra Behice Boran’ın mektuplarını derleme amaçlı, hem de Tarih Vakfı kaynaklı bir yayında⁵, bazı mektupların verilirken bunların parti içi süreçlerle ilgili *eklerinin* – her kimin isteği ise, arşivcilik ve yayıncılık kurallarına aykırı bir biçimde – bir kenara konulmuş olduğu gördüm. Ardından *Nihat Sargın Arşiv Fonundan TİP-TKP Birlik Süreci*⁶ adıyla sanki tüm süreç 1981’de başlamış gibi sürecin *daha önceki yıllardaki gelişmesini tümüyle atlayan* ve sanıyorum Nihat Sargın’ın elindeki daha sonra TÜSTAV Arşivinde yer alacak *birçok belgeyi de kapsam dışı bırakan* bir derleme, TÜSTAV tarafından eski yönetim kurulu başkanını anmak üzere yayınlandı. Bir süre sonra Hüseyin Çakır’ın TBKP sürecinin savunuculuğunu, bu sürecin en önünde yer alan Nabi Yağcı ve Nihat Sargın adına üstlenen ve birçok konuda çok tartışmalı, resmi tarihçilik mantığının örnekleri olan iddialar içeren *Solda Yenilenme Deneyimi TİP-TKP Birliği ve TBKP*⁷ kitabı elime geçti. Daha sonra, bu sefer Nihat Sargın’ın *TİP’li Yıllar*⁸ adını taşıyan 1,144 sayfalık kitabının –dönemi itibarıyla konumuz dışında da olsa – son derece seçmeci, *parti içi süreçleri alabildiğine tek yanlı ele alan* bir kronoloji bütünü, adeta bir

4 *Behice Boran – Yazılar, Konuşmalar, Söyleşiler, Savunmalar*, der. N. Sargın, TÜSTAV Sosyal Tarih Yayınları, üç cilt, 2.334 s.

5 *Behice Boran’ın Mektupları II*, ed. T. Akekmekçi – T. Akyıldırım, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2013, 320 s.

6 *Nihat Sargın Arşiv Fonundan TİP-TKP Birlik Süreci ve TÜSTAV*, der. E. Akbulut, TÜSTAV Sosyal Tarih Yayınları, İstanbul 2015, 215 s.

7 Hüseyin Çakır, *Solda Yenilenme Deneyimi, TİP-TKP Birliği ve Türkiye Birleşik Komünist Partisi*, Belge Yayınları, İstanbul 2017, 701 s.

8 Nihat Sargın, *TİP’li Yıllar (1961-1971)*, (2 cilt) Felis Yayınları, İstanbul 2001, 636+772 s.; İkinci Baskı: yay. haz. A. Atalay, TÜSTAV Sosyal Tarih Yayınları, İstanbul 2020, 1.144 s.

modern vak'anüvislik ürünü olarak, Sargın'ın ölümünün 10. Yılı dolayısıyla TÜSTAV tarafından düzenlenerek yeniden yayınlandığını gördüm. Diğer ara ürünleri saymaya bile gerek duymuyorum.

Böylece, kendini savunmacılığı ve yok saymacılığı ile belli eden özel bir TİP resmî tarih literatürü oluşmaya başladı. Öyle bir literatür ki, örneğin bazı TKP yöneticilerinin ve TKP'de aktif rol almış kişilerin, eksikleri, üslup yanlışları ne olursa olsun son yıllarda yayınladıkları kimi anı ve değerlendirme kitaplarını ile karşılaştırıldığında *bile* savunmacılığı öne çıkıyor. Öyle bir literatür ki, bir dönemin önde gelen kadrolarının kendi aralarında bazı tartışma platformları kurup bunları ulaştırılabilir kılmak yönünde herhangi bir çabayı da içermiyor. Başlıca özelliği, hem kurumsal, hem de kişisel özelleştiriden ısrarla kaçınmak ve süreci 30-40 yıl öteden bakmanın avantajlarını kullanarak analiz etmekten kesinlikle uzak durmak olan bir külliyat...

Aslında böyle bir literatürün oluşmuş olmasının hem sol hareketin, hem de TİP'in anımsama ve unutmaya geleneklerine uygun olduğunu söyleyebiliriz. Türkiye'de sol parti, hareket, gruplara ait değerlendirmeler içeren yayınların çok büyük bir bölümü bunların yöneticilerine ya da buralardan dışlananlara aittir. Giriş bölümünde göreceğimiz üzere, TİP'e ilişkin açıkça ya da dolaylı olarak "TİP Tarihi" olma iddiasıyla hazırlanan başlıca kitaplar da - çok az istisnaıyla - ya parti yöneticileri ya da bu yöneticileri eleştiren muhalifler tarafından yazılmıştır. Buralarda kullanılan kaynaklar, belgeler son derece seçmeci, yorumlar alabildiğine özeldir. Bu durum, aynı zamanda, hem Marksist hareketin, hem politik bilimlerin, hem de sol harekete ilişkin arşivlerin ülkemizdeki gelişme düzeyinin birlikte getirdiği bir sonuçtur. Son derece güç koşullarda ve sınırlı olanaklarla başarılı çalışmalar yürüten Tarih Vakfı ve TÜSTAV gibi kuruluşlar ise, henüz arşivcilik ve yayıncılık çalışmaları için ayrıntılı kurallar koyup, bunları tam olarak uygulayacak, hele hele tarih ve politik bilim alanlarından araştırmacılardan ekipler kurup bağımsız bilimsel araştırmalar yürütecek güçte yapılar değildir.

Bu koşullarda, eğer Türkiye'de genel olarak solun, özel olarak Marksist hareketin geldiği durumdan memnun isek, benzerleri çeşitli grup ve partiler için de bol bol yaratılmış bu tür malzemelerden yeni seriler üretmekte, belge derlemelerini böyle bir yaklaşımla yayınlamakta herhangi bir sakınca yoktur. Bu yolla "biz hep yapılabileceklerin en iyisini yaptık, ama karşımızdakiler çok güçlü ve çok zalim idi, sapmalar bizi güçsüzeletirdi, onları tasfiye ettiyse de yenildik, sonra da dağıldık" demenin onlarca biçimini bulabiliriz.

Ancak, eğer Marksist hareketin geldiği durumun yalnızca dış koşullara bağlanarak, hareket ya da partiler içindeki farklı görüş ve tutumlar suç-

lanarak açıklanamayacağıının farkında isek başka bir yol izleyebiliriz. En azından başka bakış açılarını, mücadenin başka yönlerini, kullanılmayan ama önemli belgeleri ortaya koyarak, bugün içinde bulunduğumuz koşulların, bizim emek ve seçimlerimize bağlı nedenleri üzerine daha verimli bir tartışma ortamı yaratmayı deneyebiliriz.

Kendimize Susma Hakkını Tanımak ya da Tanımamak: TİP'in dağılma sürecinin 1979-80 aşamasında sorumluluk taşımış – demek ki sorumluluklarını doğru bir biçimde yerine getirememiş - kişilerden biri olarak, ben, kendimize susma hakkı tanımamaktan, ortak, grupsal ve bireysel yanlışlarımızı tartışmaktan yanayım. 12 Eylül'den 40 yıl sonra, hâlâ tek doğruyu temsil ettiğini, gerçeğin, doğru politikaların tekeline sahip olduğunu düşünen ve Marksizmi, Marksist parti olmayı dogmatizmde, sekterlikte arayan onlarca parti, hareket, çevre varsa, bu durumun aynı yoldan daha önce geçmiş kişiler, gruplar, partiler bakımından etki – katkı hesaplarından bağımsız bir sorumluluk doğurduğu görüşündeyim. Hele de sol hareket içinde TİP-TSİP-TKP çizgisini bugün herhangi bir köklü yeniden değerlendirme yapmadan, koşullardaki değişimi dikkate almadan sürdüren, en azından bu iddiadaki parti ve grupların varlığında, bunların bizim dün yaptığımız ve bizi işçi ve emekçi kitlelerden izole eden, parçalara bölen, başarısız kılan yanlışları, neredeyse hiç sektirmeden, bazılarını katmerleştirerek yapmaya devam ediyorlarsa, ki bence ediyorlar, susmaya özellikle hakkımız olmadığı kanısındayım. Ayrıca bazı sol partilerin son dönemlerde yaptığı gibi, günlük politik mücadelede daha aktif roller oynama, büyük sözler ve genel ajitasyon ve propagandanın ötesine geçerek, “küçük işlerle adım adım büyük hedeflere yönelme” temelli çalışmalar arttıkça, geçmiş deneyimin eleştirel değerlendirilmesinin daha anlamlı, yol gösterici bir alana dönüşeceğini umuyorum.⁹

Kısaca, solun birçok kesimi 1960'lardaki, '70'lerdeki yanlışlarını büyük bir tutuculukla sürdürürken, sosyalizme inancımızın, geçmiş mücadeleye sahip çıkışımızın ölçütünün, geçmişteki cesaret, direnç sembollerinin hatıralarını incitmemek adına, yanlış ve eksiklerimizi görmezden gelmek, bunları unutmak ve unutturmak olmaması gerektiği kanısındayım.

Geçmişin mirasını sahiplenirken, bu mirasın olumlu ve sürdürülmesi gereken bölümlerini benimsemeyi, buna karşılık ne kadar yığıtlık ve direnç

9 İzleyebildiğim bazı kamuoyuna açık güncel tartışma başlangıçlarını sevinçle karşılıyorum: Bknz. Doğukan Demircioğlu-Alper Orhan, “[2017'de kurulmuş] Türkiye İşçi Partisi'nin potansiyeli ve ihtimaller”, *Gazete Duvar*, 17 Temmuz 2021; Kubilay Cenk Karakaş, “Türkiye İşçi Partisi, merkez siyaset ve agresif muhalefet: Bir cevap yazısı”, *Gazete Duvar*, 30 Temmuz 2021; Doğukan Demircioğlu – Alper Orhan, “Türkiye İşçi Partisi'nin önündeki rota(lar)”, *Gazete Duvar*, 8 Eylül 2021.

sembollerini içerirse içersin, aşılp geride bırakılması gereken bölümlerini açık yüreklilikle teşhis etmeyi mutlaka başarmamız gerekiyor. Bu mirasta önemli roller oynamış mücadeleçileri tarihteki onurlu köşelerine yerleştirir ve cesaretlerine, dirençlerine sahip çıkarken, sürdürmekten sakınmamız gereken yanlışlarını açıklığa kavuşturan ayırmalı bir yaklaşıma ihtiyacımız var. Patinajlarımızın, kısır döngülerimizin aşılmasının temel gereklerinden birinin de bu tür bir sahiplenme olduğunu düşünüyorum.

Bugün dünün haklı ve onurlu bağımsızlık, demokrasi, sosyalizm mücadelesini sürdüren, ancak, dünün somut pratik içinde ortaya çıkmış yanlışlarını devam ettirmekte inat eden arkadaşlarımızın “dışlarından gelen” bu tür önerilere kulak kabartmaları ihtimâlinin hayli küçük olduğunun elbette farkındayım. Bu çevrelerde kendileri en iyi Marksistler olduklarına göre, başkalarından deneyim, yöntem, geleceğe bakış olarak öğrenebilecekleri pek bir şey olmadığı kanısı epeyce yaygın. Eylemle kaynaşmış canlı, dinamik bir Marksizm anlayışının dışladığı derin bir kibir, yalnız iç bölünmelerin değil, dış izolasyonun da ardındaki ana unsur durumunda; bunu yakından biliyorum.

Yine de, TİP’in verdiği mücadele ile ilgilenen ve buradan birşeyler öğrenebileceğini düşünen genç kuşaklardan mücadeleciler yoldaşlara, sahip oldukları heyecanı ve enerjiyi heder etmeme, keskinliğe, dogmatizme düşmeden, kitleleri örgütlemeyi lafta bırakmadan, gençlik yıllarını aşan uzun dönemli bir kavga yürütme konusunda, dar bir alanda, küçük bir yardımda bulunabilme olasılığının bile çok değerli olduğu kanısını taşıyorum.

Becerebildiğimiz kadarıyla, birbirimize, daha da önemlisi gelecek kuşaklara hesap verebilmek için, kendi geçmiş mücadelemizin ana derslerini bütün risklerine rağmen ortaya koymamız gerektiğini düşünen bir kişi olarak, elimden geleni, bu belge derlemesi ile, okuyuculara, araştırmacılara, ilgililere sunuyorum.